

فصل ۱

گزارش تحلیلی-تطبیقی عملکرد جمهوری اسلامی ایران (1979-2024)

خلاصه

این پیوست مروری مستند و مبتنی بر داده بر عملکرد جمهوری اسلامی در حوزه‌های مختلف توسعه ارائه می‌دهد. منابع اصلی عبارت‌اند از: پایگاه World Bank WDI، گزارش‌های UNDP (HDR)، WHO، UNESCO، IMF، FAO، SCImago، و مرکز آمار ایران. ارقام «تقریبی» (≈) به‌علت تفاوت منابع و گرد شدن اعداد است.

۱.۱ چارچوب روش‌شناختی

جدول ۱.۱: طراحی روش‌شناختی گزارش

عنصر	توضیح
دوره‌بندی زمانی	پیش‌ازانقلاب (قبل ۱۳۵۷) → دهه جنگ (۵۷-۶۸) → سازندگی (۶۸-۷۶) → اصلاحات (۷۶-۸۴) → دولت نهم و دهم (۸۴-۹۲) → اعتدال (۹۲-۱۴۰۰) → وضع فعلی
منابع داده	IMF · WHO · GHO · UNESCO · UIS · UNDP · HDR · World Bank · WDI · IAEA · SCImago · FAO · WEO · مرکز آمار ایران
کشورهای مقایسه‌ای	ترکیه، عربستان سعودی، مالزی، کره جنوبی (هم‌تراز تقریبی ایران در ۱۹۷۸-۱۹۸۰)
رویکرد	ترکیب تحلیل روندی (trend) + مقایسه بین‌کشوری (cross-country) + مقایسه درون‌دوره‌ای

۲.۱ بهداشت و سلامت

۱.۲.۱ امید به زندگی در بدو تولد

جدول ۲.۱: امید به زندگی (سال) — مقایسه بین‌کشوری (World Bank WDI 2023)

سال	ایران	ترکیه	عربستان	کره جنوبی	مالزی
۱۹۷۸	۳/۵۵	۴/۵۸	۸/۵۹	۵/۶۴	۴/۶۶
۱۹۹۰	۲/۶۳	۳/۶۴	۳/۶۸	۳/۷۱	۸/۷۰
۲۰۰۰	۶/۶۹	۰/۷۰	۲/۷۲	۹/۷۵	۸/۷۲
۲۰۱۰	۱/۷۴	۵/۷۴	۸/۷۴	۲/۸۰	۲/۷۴
۲۰۲۲	۴/۷۶	۸/۷۵	۶/۷۷	۷/۸۳	۱/۷۶

ایران در طول ۴۴ سال حدود ۲۱ سال به امید زندگی افزوده است—بیشتر از ترکیه و نزدیک به مالزی. رشد قابل توجه عمدتاً محصول شبکه بهداشت روستایی (خانه‌های بهداشت) است که الگوی مورد تأیید WHO شد.

۲.۲.۱ مرگومیر نوزادان (به ازای هر ۱۰۰۰ تولد زنده)

جدول ۳.۱: مرگومیر نوزادان — WHO/UNICEF

سال	ایران	ترکیه	عربستان
۱۹۷۸	۱۰۰≈	۱۰۹	۷۰
۲۰۰۰	۲۸	۲۸	۱۶
۲۰۲۲	۷/۱۱	۴/۸	۸/۵

۳.۲.۱ سایر شاخص‌های بهداشتی

جدول ۴.۱: شاخص‌های بهداشتی ایران — WHO; UNICEF; وزارت بهداشت

شاخص	۱۹۷۸	۲۰۲۲	تغییر
نسبت پزشک به جمعیت	۵۰۰,۳:۱	۶۰۰:۱	↑ ۴۸۳%
تعداد پزشک	≈ ۰۰۰,۱۲	≈ ۰۰۰,۱۴۰	× ۷/۱۰
تعداد بیمارستان	≈ ۵۰۰	≈ ۱۰۰,۱	× ۲/۲
خانه بهداشت روستایی	۰	≈ ۰۰۰,۱۸	—
پوشش واکسیناسیون	≈ ۳۵%	> ۹۸%	↑
ریشه‌کنی فلج اطفال	شیوع داشت	ریشه‌کن (۱۹۹۷)	

۳.۱ آموزش و سوادآموزی

۱.۳.۱ نرخ باسوادی

جدول ۵.۱: نرخ باسوادی (%) — UNESCO UIS; سرشماری‌های مرکز آمار

شاخص	۱۹۷۶	۱۹۹۶	۲۰۱۶	۲۰۲۲
باسوادی کل (۱۵+)	۵/۴۷	۵/۷۹	۶/۹۳	≈ ۹۷
باسوادی زنان	≈ ۳۵	۲/۷۴	۲/۹۱	≈ ۹۶
باسوادی جوانان (۱۵-۲۴)	—	≈ ۹۴	≈ ۵/۹۸	≈ ۹۹
باسوادی روستایی	≈ ۲۰	—	—	≈ ۹۲

۲.۳.۱ آموزش عالی

جدول ۶.۱: آموزش عالی ایران — UNESCO UIS; وزارت علوم

شاخص	۱۹۷۸	۲۰۰۰	۲۰۲۳
دانشگاه‌ها/مؤسسات	≈ ۲۲	≈ ۱۱۰	≈ ۶۰۰,۲
تعداد دانشجو	≈ ۰۰۰,۱۷۵	≈ ۵/۱ م	≈ ۵/۴ م
سهم زنان از دانشجویان	≈ ۳۰%	≈ ۵۰%	≈ ۵۳%
GER آموزش عالی	≈ ۵%	≈ ۱۹%	≈ ۷۰%

۳.۳.۱ مقایسه بین‌کشوری – نرخ ثبت‌نام ناخالص آموزش عالی

جدول ۷.۱: نرخ ثبت‌نام ناخالص آموزش عالی (%) – World Bank WDI

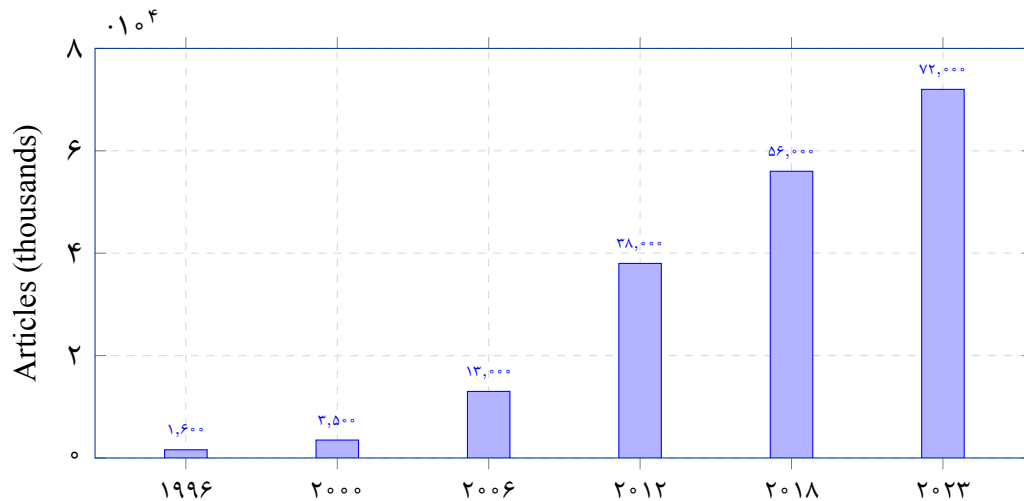
کشور	۱۹۸۰	۲۰۰۰	۲۰۲۱
ایران	۵≈	۱۹	۷۱
ترکیه	۶≈	۲۳	۱۱۵
عربستان	۷≈	۲۲	۷۰
مالزی	۴≈	۲۶	۴۳
کره جنوبی	۱۵≈	۷۸	۹۸

۴.۱ علم، فناوری و پژوهش

۱.۴.۱ تولید علمی

جدول ۸.۱: مقالات نمایه‌شده بین‌المللی ایران – SCImago/Scopus

سال	مقالات (تقریبی)	رتبه جهانی
۱۹۹۶	۶۰۰,۱≈	۵۲≈
۲۰۰۰	۵۰۰,۳≈	۴۴≈
۲۰۰۶	۰۰۰,۱۳≈	۳۰≈
۲۰۱۲	۰۰۰,۳۸≈	۱۷≈
۲۰۱۸	۰۰۰,۵۶≈	۱۶≈
۲۰۲۳	۰۰۰,۷۲≈	۱۵≈

شکل ۱.۱: رشد تولید علمی ایران (مقالات Scopus): رشد $\approx 45\%$ برای طی ۲۷ سال

۲.۴.۱ فناوری نانو

ایران در سال ۲۰۲۳ رتبه چهارم جهان در تولید مقالات نانوفناوری را دارد (بیش از ۱۱,۰۰۰ مقاله در سال). بیش از ۳۰۰ شرکت نانو در کشور فعال اند.

Source: StatNano.com; Nano Headquarters of Iran

۳.۴.۱ فناوری هسته‌ای

جدول ۹.۱: دستاوردهای هسته‌ای — IAEA Reports; FAS

سال	دستاورد
۲۰۰۶	غنی‌سازی اورانیوم ۵/۳%
۲۰۱۰	غنی‌سازی ۲۰%
۲۰۱۱	راه‌اندازی نیروگاه بوشهر
۲۰۲۳-۲۰۱۹	ساخت ساترپیوژ IR-6, IR-8
۲۰۲۱	غنی‌سازی ۶۰%
در حال تولید	تولید رادیودارو

نکته استراتژیک

ایران یکی از حدود ۱۰ کشور جهان با چرخه کامل سوخت هسته‌ای است.

۴.۴.۱ فناوری فضایی

جدول ۱۰.۱: دستاوردهای فضایی — Gunter's Space Page; ISNA

دستاورد	سال	توضیح
ماهواره امید	۲۰۰۹	نخستین ماهواره ایرانی در مدار
ماهواره بر سفیر	۲۰۰۹	ماهواره بر بومی
ماهواره نور-۱	۲۰۲۰	سپاه
ماهواره بر قاصد	۲۰۲۰	سوخت جامد
ماهواره خیام	۲۰۲۲	با همکاری روسیه
ماهواره پارس-۱	۲۰۲۴	—

ایران \approx نهمین کشور جهان با توانایی پرتاب مستقل ماهواره است. ششمین کشور جهان در شبیه‌سازی حیوانی (گوسفند، ۲۰۰۶) نیز محسوب می‌شود.

۵.۱ زیرساخت‌ها

۱.۵.۱ شبکه برق

جدول ۱۱.۱: شبکه برق — وزارت نیرو؛ IEA; WDI

شاخص	۱۹۷۸	۲۰۲۳	تغییر
ظرفیت نیروگاهی (MW)	$\approx 7,000$	$\approx 90,000$	$\times 12/8$
دسترسی روستایی به برق	$\approx 37\%$	$\approx 99\%$	\uparrow
تولید سالانه (TWh)	≈ 16	≈ 390	$\times 24$

۲.۵.۱ شبکه گاز طبیعی

جدول ۱۲.۱: شبکه گاز — شرکت ملی گاز؛ IEA

شاخص	۱۹۷۸	۲۰۲۳
خط لوله (کیلومتر)	۰۰۰,۷۰	۰۰۰,۳۸۰
شهرهای متصل	۳۰	۲۰۰,۱
روستاهای متصل به گاز	۰	۰۰۰,۳۵
ضریب نفوذ گاز خانگی (شهری)	۵٪	۹۸٪
ضریب نفوذ گاز خانگی (روستا)	۰٪	۸۵٪

۳.۵.۱ شبکه حمل و نقل

جدول ۱۳.۱: حمل و نقل — وزارت راه و شهرسازی؛ مرکز آمار

شاخص	۱۹۷۸	۲۰۲۳
آزادراه و بزرگراه (کیلومتر)	۵۰۰	۰۰۰,۲۲
جاده آسفالت (کیلومتر)	۰۰۰,۲۲	۰۰۰,۱۲۰
خط آهن (کیلومتر)	۶۰۰,۴	۵۰۰,۱۴
مترو (شهر)	۰	۷ شهر (۴۵۰ کیلومتر)
فرودگاه	۲۰	۵۴
سدهای بزرگ	۱۳	۶۵۰

۴.۵.۱ آب و فاضلاب

جدول ۱۴.۱: آب و فاضلاب — UNICEF/WHO JMP؛ شرکت آب و فاضلاب

شاخص	۱۹۷۸	۲۰۲۲
آب لوله‌کشی شهری	۶۵٪	۵/۹۹٪
آب لوله‌کشی روستا	۱۸٪	۹۵٪
شبکه فاضلاب شهری	بسیار محدود	۴۵٪

۵.۵.۱ مخابرات و فناوری اطلاعات

جدول ۱۵.۱: مخابرات — ITU; World Bank WDI; مرکز آمار

شاخص	۱۹۷۸	۲۰۰۰	۲۰۲۳
تلفن ثابت	K۸۵۰≈	M۱۲≈	M۲۸≈
ضریب نفوذ موبایل	%۰	%۳≈	%۱۵۰≈
کاربران اینترنت	۰	%۱≈	%۸۲≈

۶.۱ کشاورزی و امنیت غذایی

جدول ۱۶.۱: تولید کشاورزی و صنعتی — FAOSTAT; وزارت جهاد؛ World Steel

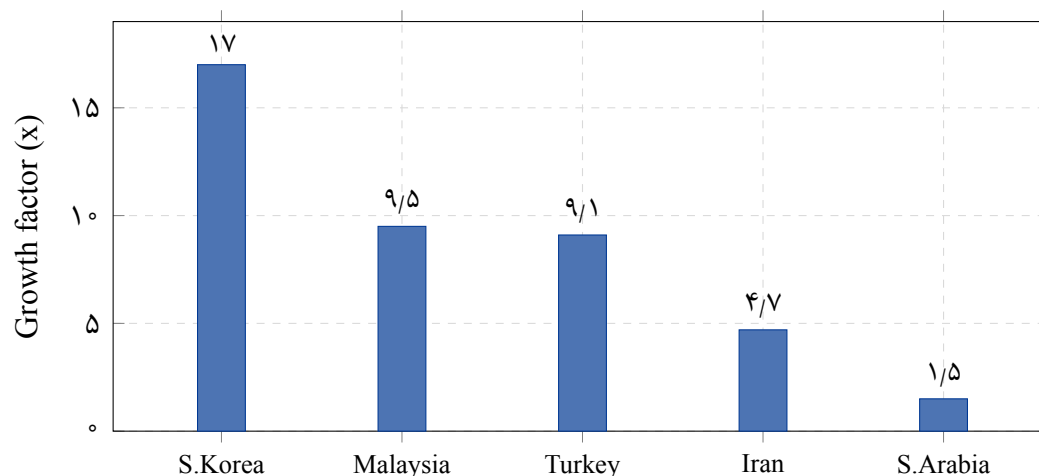
محصول	۱۹۷۸ (Mt)	۲۰۲۲ (Mt)	تغییر
گندم	۵/۵≈	۵/۱۴≈	۶/۲×
سیب‌زمینی	۸/۰≈	۵/۵≈	۹/۶×
مرکبات	۲/۱≈	۵/۴≈	۸/۳×
گوشت مرغ	۱۵/۰≈	۷/۲≈	۱۸×
شیر خام	۲≈	۵/۱۱≈	۸/۵×
فولاد خام	۲/۰≈	۳۰≈	۱۵۰×
سیمان	۹≈	۶۰≈	۷/۶×

۷.۱ صنعت و اقتصاد

۱.۷.۱ شاخص‌های کلان

جدول ۱۷.۱: IMF WEO 2024 — GDP per capita (PPP, \$)

شاخص	۱۹۷۸	۱۹۹۰	۲۰۰۰	۲۰۱۰	۲۰۲۳
GDP PPP (میلیارد \$)	۱۵۰≈	۲۷۰≈	۴۸۰≈	۰۸۰,۱≈	۶۵۰,۱≈
سرانه PPP (\$)	۳۰۰,۴≈	۹۰۰,۴≈	۲۰۰,۷≈	۵۰۰,۱۴≈	۸۰۰,۱۸≈
رتبه اقتصادی	۲۱≈	۲۰≈	۲۰≈	۱۸≈	۲۰-۱۸≈

شکل ۲.۱: رشد سرانه GDP (PPP) از ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۳ — ضریب رشد. ایران با ۷/۴ برابر، عملکردی بسیار ضعیف‌تر از هم‌تایان ۱۹۸۰ خود دارد.

نتیجه کلیدی

ایران از نظر رشد سرانه، عملکردی بسیار ضعیف‌تر از ترکیه، مالزی و کره جنوبی داشته — کشورهایی که در ۱۹۸۰ سطح توسعه مشابه یا پایین‌تر از ایران داشتند. این شکاف یکی از مهم‌ترین نقدهای عملکرد اقتصادی ج.ا. است.

۲.۷.۱ صنایع کلیدی

جدول ۱۸.۱: صنایع کلیدی — وزارت صمت؛ OICA; World Steel

بخش	۱۹۷۸	۲۰۲۳
پتروشیمی	≈ Mt۵/۲ ظرفیت	≈ Mt۱۰۰ ظرفیت
فولاد	≈ Mt۲/۰	≈ Mt۳۰ (رتبه ≈ ۱۰)
خودرو	≈ K۱۰۰ دستگاه/سال	≈ M۵/۱ دستگاه/سال
صادرات غیرنفتی	≈	
۱B	≈	
۵۰B+		

۳.۷.۱ شاخص توسعه انسانی (HDI)

جدول ۱۹.۱: HDI ایران — UNDP HDR 2023/24

سال	HDI	رتبه	رده‌بندی
۱۹۸۰	۴۷/۰۰ ≈	—	توسعه پایین
۱۹۹۰	۵۷/۰۰ ≈	—	توسعه متوسط
۲۰۰۰	۶۶/۰۰ ≈	—	توسعه متوسط
۲۰۱۰	۷۴/۰۰ ≈	۸۸ ≈	توسعه بالا
۲۰۲۲	۷۸/۰۰ ≈	۷۶ ≈	توسعه بالا

۸.۱ دفاعی و نظامی

جدول ۲۰.۱: دستاوردهای دفاعی — IISS Military Balance 2024; Jane's; CSIS

حوزه	وضعیت
موشک بالستیک	برد ≈ ۲,۰۰۰ کیلومتر؛ بزرگ‌ترین زرادخانه موشکی خاورمیانه
پهپاد	رتبه ≈ ۵-۷ جهان؛ صادرکننده نظامی (شاهد-۱۳۶، مهاجر-۶)
دریایی	ناوشکن دنا، فرقاط جماران، زیردریایی فاتح
پدافند هوایی	باور-۳۷۳، سوم‌خرداد، طیس

جدول ۲۱.۱: بودجه نظامی ۲۰۲۳ — SIPRI 2024

کشور	بودجه (میلیارد \$)	GDP %
عربستان	۷۵ ≈	۶ ≈ %
اسرائیل	۲۴ ≈	۳/۵ ≈ %
ترکیه	۱۵ ≈	۴/۱ ≈ %
ایران	۷-۱۰ ≈	۵/۳-۵/۲ ≈ %

نکته استراتژیک

ایران با بودجه‌ای بسیار کمتر از رقبای منطقه‌ای، موفق به ایجاد بازدارندگی قابل توجه (به‌ویژه در حوزه موشکی و پهپادی) شده است.

۹.۱ شاخص‌های اجتماعی و جمعیتی

جدول ۲۲.۱: تحولات جمعیتی — UN Population Division; WDI

شاخص	۱۹۷۸	۱۹۹۰	۲۰۲۳
جمعیت (میلیون)	۳۶≈	۵۶≈	۸۸≈
نرخ باروری (TFR)	۵/۶≈	۵/۵≈	۷/۱≈
جمعیت شهری (%)	۴۷≈	۵۶≈	۷۶≈
سن میانه (سال)	۱۷≈	۱۹≈	۳۲≈

کاهش نرخ باروری از $۵/۶≈$ به $۷/۱≈$ یکی از سریع‌ترین گذارهای جمعیتی تاریخ بشر است—سریع‌تر از چین و مشابه ژاپن پس از جنگ جهانی دوم.

۱۰.۱ شاخص‌های سیاسی و حکمرانی

۱.۱۰.۱ شاخص‌های بین‌المللی

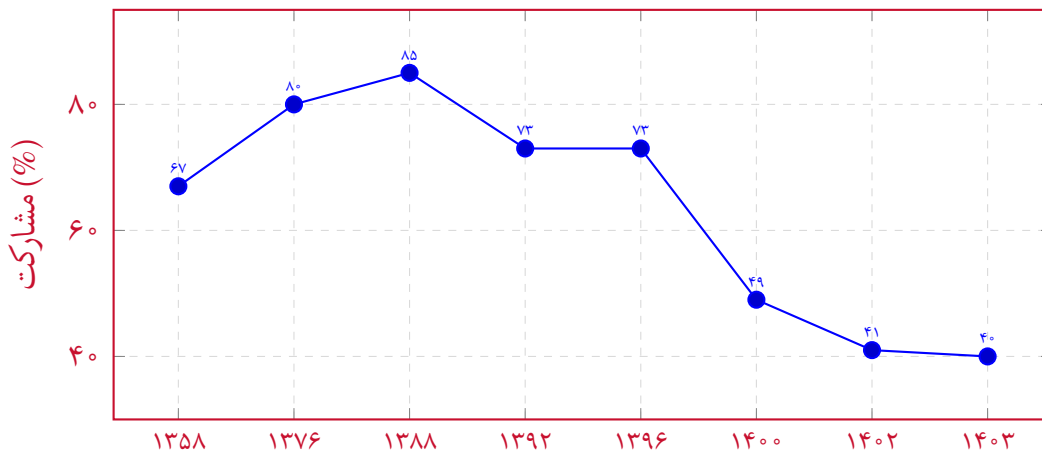
جدول ۲۳.۱: شاخص‌های حکمرانی و آزادی — منابع بین‌المللی ۲۰۲۳

منبع	رتبه/امتیاز ایران	شاخص
EIU 2023	۱۵۴≈ از ۱۶۷ «استبداد»	شاخص دموکراسی
RSF 2023	۱۷۶≈ از ۱۸۰	آزادی مطبوعات
Heritage 2023	۱۶۹≈ از ۱۷۶	آزادی اقتصادی
Transparency Int'l 2023	۱۴۹≈ از ۱۸۰ (امتیاز $≈ ۲۴/۱۰۰$)	ادراک فساد (CPI)
Freedom House 2024	۱۰۰/۱۴ — «آزاد نیست»	آزادی جهان
World Bank 2020	۱۲۷≈ از ۱۹۰	سهولت کسب‌وکار

۲.۱۰.۱ روند مشارکت انتخاباتی

جدول ۲۴.۱: نرخ مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری – وزارت کشور

مشارکت (%)	سال شمسی	انتخابات
۶۷≈	۱۳۵۸	ریاست جمهوری (بنی صدر)
۸۰≈	۱۳۷۶	ریاست جمهوری (خاتمی)
۸۵≈	۱۳۸۸	ریاست جمهوری (تنش ۸۸)
۷۳≈	۱۳۹۲	ریاست جمهوری (روحانی ۱)
۷۳≈	۱۳۹۶	ریاست جمهوری (روحانی ۲)
۴۹≈	۱۴۰۰	ریاست جمهوری (رئیسی)
۴۱≈	۱۴۰۲	مجلس دوازدهم
۴۰≈ (دور اول)	۱۴۰۳	ریاست جمهوری (پزشکیان)

شکل ۳.۱: روند نزولی مشارکت انتخاباتی: از اوج ۸۵٪ (۱۳۸۸) تا ۴۰٪ (۱۴۰۳)

تحلیل روندی

مشارکت سیاسی یک **روند نزولی شدید** از اوج ۸۵٪ (۱۳۸۸) به ۴۰٪ (۱۴۰۳) دارد. افت ۴۵٪ واحد درصدی طی ۱۵ سال بیانگر **کاهش اعتماد عمومی** به فرآیند انتخاباتی و ساختار حکمرانی است.

۱۱.۱ چالش‌ها و نقاط ضعف – تحلیل انتقادی

۱.۱۱.۱ تورم مزمن

جدول ۲۵.۱: میانگین تورم سالانه بر حسب دوره — CBI; IMF WEO; مرکز آمار

دوره	سال‌های شمسی	میانگین تورم (%)
جنگ	۶۷-۵۸	۲۵-۲۰≈
سازندگی	۷۵-۶۸	۳۰-۲۵≈
اصلاحات	۸۳-۷۶	۱۸-۱۵≈
دولت نهم و دهم	۹۱-۸۴	۳۵-۲۰≈
اعتدال	۹۶-۹۲	۱۵-۱۰≈
فشار حداکثری تحریم	۱۴۰۲-۹۷	۵۵-۳۵≈

۲.۱۱.۱ سقوط ارزش ریال

جدول ۲۶.۱: نرخ دلار آمریکا (ریال، بازار آزاد) — CBI; بازار

سال شمسی	ریال به ازای یک دلار
۱۳۵۷	۷۰≈
۱۳۷۵	۸۰۰,۴≈
۱۳۹۰	۰۰۰,۱۲≈
۱۳۹۷	۰۰۰,۱۲۰≈
۱۴۰۰	۰۰۰,۲۷۰≈
۱۴۰۳	۰۰۰,۷۰۰-۰۰۰,۶۵۰≈

سقوط پولی

ریال ایران بیش از ۹۰۰,۰۰۰ برابر در مقابل دلار کاهش ارزش یافته—یکی از شدیدترین سقوط‌های پولی معاصر در جهان.

۳.۱۱.۱ بیکاری و بازار کار

جدول ۲۷.۱: بیکاری و مشارکت اقتصادی — مرکز آمار؛ ILO; World Bank

شاخص	داده (۲۰۲۳)
بیکاری رسمی	≈ ۸-۹%
بیکاری واقعی (تخمین)	≈ ۱۵-۲۰%
بیکاری جوانان (۱۵-۲۴)	≈ ۲۵-۳۰%
بیکاری زنان تحصیل کرده	≈ ۳۰-۴۰%
مشارکت اقتصادی زنان	≈ ۱۵%

جدول ۲۸.۱: مقایسه نرخ مشارکت اقتصادی زنان — ILO ILOSTAT 2023

کشور	مشارکت زنان (%)
ایران	≈ ۱۵
عربستان (رشد سریع)	≈ ۳۳
ترکیه	≈ ۳۵
کره جنوبی	≈ ۵۴
مالزی	≈ ۵۶

پارادوکس آموزش-اشتغال

با وجود اینکه ≈ ۵۳% دانشجویان زن هستند، تنها ≈ ۱۵% زنان در بازار کار مشارکت دارند. این یکی از پایین‌ترین نرخ‌ها در جهان است و بیانگر **اتلاف عظیم سرمایه انسانی** است.

۴.۱۱.۱ فرار مغزها

جدول ۲۹.۱: فرار مغزها — IMF 2022 تخمین‌های مختلف

شاخص	تخمین
مهاجرت نخبگان (سالانه)	≈ ۱۵۰,۰۰۰-۱۸۰,۰۰۰ نفر
رتبه جهانی فرار مغزها	یکی از ۵ کشور اول
هزینه سالانه (تخمینی)	≈
	۵۰۱۵۰B
ایرانیان تحصیل کرده مقیم خارج	≈ ۲-۳ میلیون

۵.۱۱.۱ بحران محیط زیست

جدول ۳۰.۱: چالش‌های محیط‌زیستی — سازمان محیط‌زیست؛ UNEP; NASA; FAO AQUASTAT

چالش	وضعیت
بحران آب	≈ ۹۷٪ مساحت درگیر خشکسالی؛ اُفت ≈ ۵۰ میلیارد m ^۳ سفره زیرزمینی
دریاچه ارومیه	کاهش از ≈ ۵,۰۰۰ به ≈ ۱,۰۰۰ km ^۲
فرونشست تهران	≈ ۳۶ سانتی‌متر/سال در برخی مناطق
آلودگی هوا	تهران و اصفهان جزو آلوده‌ترین شهرها (WHO)
تخریب جنگل هیرکانی	از ≈ ۴/۳ به ≈ ۸/۱ میلیون هکتار
تالاب‌ها	بیش از ≈ ۶۰٪ خشک یا نیمه خشک
خشکیدن هامون	از ≈ ۴,۰۰۰ km ^۲ به نزدیک صفر
یوزپلنگ آسیایی	کمتر از ≈ ۵۰ قلاده باقیمانده

جدول ۳۱.۱: شاخص عملکرد محیط‌زیستی — Yale EPI 2022

کشور	رتبه (از ۱۸۰)	امتیاز
ایران	≈ ۱۶۲	۷/۲۶
عربستان	≈ ۱۳۸	۹/۳۲
ترکیه	≈ ۱۰۵	۲/۴۲
مالزی	≈ ۸۷	۹/۴۷
کره جنوبی	≈ ۶۳	۲/۵۲

۶.۱۱.۱ تحریم‌ها و تأثیر بر نفت

جدول ۳۲.۱: صادرات نفت خام – EIA; OPEC; TankerTrackers

سال	صادرات (mb/d)	درآمد سالانه (تخمین)
۲۰۱۱	≈ ۵/۲	≈
۱۱۰B		
۲۰۱۳	≈ ۱/۱	≈
۶۰B		
۲۰۱۶ (پسابرجام)	≈ ۱/۲	≈
۴۰B		
۲۰۱۹ (فشار حداکثری)	≈ ۵/۰	≈
۲۰B		
۲۰۲۳	≈ ۴/۱	≈
۳۵۴۰B		

۷.۱۱.۱ بحران‌های اجتماعی

جدول ۳۳.۱: شاخص‌های اجتماعی نگران‌کننده – منابع متنوع

شاخص	داده	منبع
نرخ طلاق	از ≈ ۱۰% به ≈ ۳۵%+	سازمان ثبت احوال
اعتیاد	≈ ۵/۲–۵/۳ میلیون	ستاد مواد مخدر
حاشیه‌نشینی	≈ ۱۱–۱۹ میلیون نفر	وزارت راه
خودکشی	افزایش ≈ ۳ برابری	پزشکی قانونی
رضایت از زندگی	رتبه ≈ ۱۰۰+	WHR 2024

۸.۱۱.۱ حقوق بشر

جدول ۳۴.۱: حقوق بشر و آزادی‌های مدنی — منابع بین‌المللی

منبع	شاخص وضعیت
IHRNGO; Amnesty	اعدام $\approx 800+$ در ۲۰۲۳ بالاترین سرانه جهان
HRANA; Reuters	جنبش مهسا (۱۴۰۱) > 500 کشته $\approx 22,000$ بازداشتی
Freedom House 2023	آزادی اینترنت رتبه ۱۰۰/۷۸ (یکی از بسته‌ترین)
Top10VPN	VPN بیش از $\approx 80\%$ کاربران

۹.۱۱.۱ بحران مسکن

جدول ۳۵.۱: بحران مسکن — بانک مرکزی؛ مرکز آمار

شاخص	داده
نسبت قیمت مسکن به درآمد سالانه (تهران)	$\approx 25-35$ برابر
خانوارهای مستأجر (تهران)	$\approx 50\%+$
رشد قیمت مسکن (۱۳۹۶-۱۴۰۲)	$\approx 1,000,000, 1,500,000\%$

۱۲.۱ جمع‌بندی تطبیقی

۱.۱۲.۱ ماتریس عملکرد کلی

جدول ۳۶.۱: ماتریس عملکرد جمهوری اسلامی — جمع‌بندی تحلیلی

حوزه	عملکرد	نمره	توضیح
بهداشت و سلامت	خوب تا بسیار خوب	۵/۴	شبکه بهداشت روستایی؛ کاهش مرگ‌ومیر

ادامه در صفحه بعد...

حوزه	عملکرد	نمره	توضیح
آموزش و سوادآموزی	بسیار خوب	۵/۵	باسوادی $\approx 97\%$ ؛ رشد چشمگیر دانشگاه
تولید علمی	بسیار خوب	۵/۴	رشد $\approx 45\%$ برابری؛ رتبه ≈ 15 جهان
فناوری هسته‌ای/فضایی	خوب	۵/۴	چرخه سوخت کامل؛ پرتاب ماهواره
صنایع دفاعی	خوب تا بسیار خوب	۵/۴	بازدارندگی موشکی و پهپادی
زیرساخت انرژی	بسیار خوب	۵/۵	گازرسانی و برق‌رسانی گسترده
زیرساخت حمل‌ونقل	خوب	۵/۳	رشد قابل توجه اما زیر ظرفیت
کشاورزی	متوسط تا خوب	۵/۳	رشد تولید اما بحران آب
صنعت و تولید	متوسط	۵/۳	رشد کمی؛ کیفیت و بهره‌وری پایین
اقتصاد کلان	ضعیف	۵/۲	تورم مزمن؛ سقوط ریال
اشتغال و بازار کار	ضعیف	۵/۲	بیکاری جوانان؛ مشارکت پایین زنان
محیط‌زیست	بسیار ضعیف	۵/۱	بحران آب؛ آلودگی؛ تخریب اکوسیستم
حکمرانی و فساد	ضعیف	۵/۲	فساد سیستمی؛ شفافیت پایین
حقوق بشر و آزادی‌ها	بسیار ضعیف	۵/۱	اعدام بالا؛ سرکوب؛ فیلترینگ
مسکن و رفاه	ضعیف	۵/۲	نابرابری شدید
مهاجرت نخبگان	بسیار ضعیف	۵/۱	بالاترین نرخ فرار مغزها

۲.۱۲.۱ خلاصه کمی نهایی

جدول ۳۷.۱: تغییرات کلیدی ۱۹۷۸-۲۰۲۳ در یک نگاه

شاخص	۱۹۷۸≈	۲۰۲۳≈	تغییر
امید به زندگی (سال)	۵۵	۷۶	۲۱+
باسوادی (%)	۴۷	۹۷	۵۰+
مرگ نوزادان (‰)	۱۰۰≈	۱۲≈	۸۸-%
دانشجو (میلیون)	۱۷۵/۰	۵/۴	۲۵×
تولید برق (TWh)	۱۶	۳۹۰	۲۴×
مقالات علمی	۸۰۰≈	K۷۲≈	۹۰×
فولاد (Mt)	۲/۰	۳۰	۱۵۰×
جاده آسفالت (km)	K۲۲	K۱۲۰	۵/۵×
گازرسانی روستا	۰	K۳۵ روستا	از صفر
سرانه PPP (\$)	۳۰۰,۴	۸۰۰,۱۸	۴/۴×
HDI	۴۷/۰	۷۸/۰	۳۱/۰+
ریال/دلار	۷۰	K۶۵۰≈	۳۰۰,۹÷
رتبه دموکراسی	—	۱۶۷/۱۵۴	بسیار پایین
رتبه آزادی مطبوعات	—	۱۸۰/۱۷۶	بسیار پایین
مشارکت انتخاباتی	+۸۰≈%	۴۰≈%	۴۰-

خلاصه

جمهوری اسلامی در حوزه‌های **سخت‌افزاری توسعه** (زیرساخت، بهداشت، سواد، فناوری نظامی و هسته‌ای) دستاوردهای مستند و قابل‌اعتنایی داشته؛ اما در حوزه‌های **نرم‌افزاری و نهادی** (حکمرانی، آزادی‌ها، کارآمدی اقتصادی، محیط‌زیست، مهاجرت نخبگان) عملکرد **به‌شدت ناکافی و رو به وخامت** بوده. شکاف رو به رشد با کشورهای هم‌تراز ۱۹۸۰ نشان‌دهنده «هزینه فرصت» بسیار بالای مسیر طی شده است.

فصل ۲

روندشناسی کنش منطقه‌ای و بین‌المللی جمهوری اسلامی – ارزیابی چنددریچه‌ای

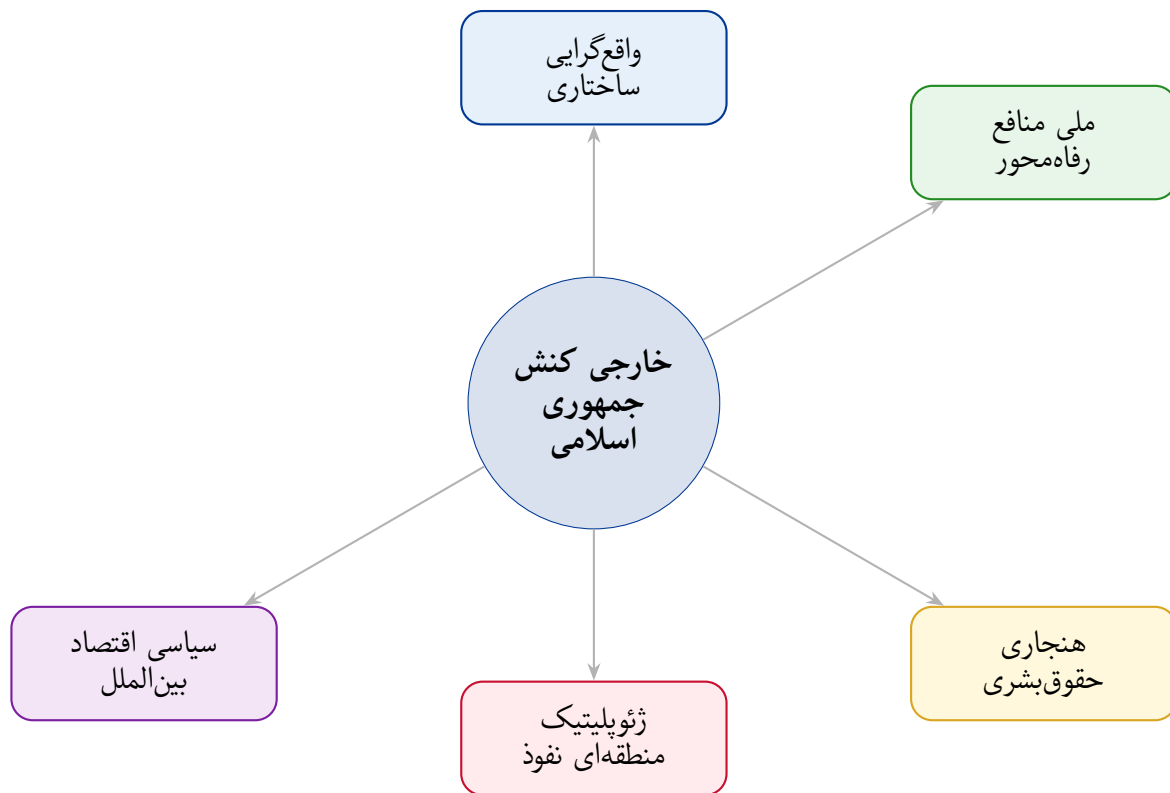
خلاصه

ارزیابی عملکرد جمهوری اسلامی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی بسته به چارچوب تحلیلی مورد استفاده، پاسخ‌های متفاوتی می‌دهد. این پیوست پنج دریچه مستقل را تعریف و بر اساس هریک کارنامه‌ای جداگانه ارائه می‌کند.

۱.۲ معرفی پنج چارچوب تحلیلی

جدول ۱.۲: پنج دریچه تحلیلی برای ارزیابی کنش خارجی ج.ا.

#	چارچوب	پرسش محوری
۱	واقع‌گرایی ساختاری (Structural Realism)	آیا ج.ا. موازنه قدرت و بقای حاکمیت خود را تضمین کرده؟
۲	منافع ملی - رفاه‌محور (National-Interest / Welfare)	آیا کنش خارجی به رفاه، امنیت اقتصادی و جایگاه جهانی ملت ایران کمک کرده؟
۳	هنجاری - حقوق بشری (Liberal-Normative)	آیا ج.ا. در ترویج صلح، حقوق بشر، حقوق بین‌الملل و همکاری چندجانبه مثبت عمل کرده؟
۴	ژئوپلیتیک - نفوذ منطقه‌ای (Geopolitical Influence)	آیا ج.ا. حوزه نفوذ منطقه‌ای خود را گسترش داده و به بازیگر مؤثر تبدیل شده؟
۵	اقتصاد سیاسی بین‌الملل (IPE — Int'l Political Economy)	آیا ج.ا. توانسته در زنجیره‌های ارزش جهانی، تجارت، سرمایه‌گذاری و دیپلماسی اقتصادی موفق باشد؟

شکل ۱.۲: پنج دریچه تحلیلی مستقل برای ارزیابی کنش خارجی ج.ا.

۲.۲ روندشناسی زمانی کنش خارجی

جدول ۲.۲: رویدادنگاری کلیدی سیاست خارجی ج.ا. (۱۹۷۹-۲۰۲۴)

دوره	رویداد/محور	توصیف
۱۹۷۹-۱۹۸۱	انقلاب و گروگان‌گیری	قطع رابطه با آمریکا؛ آغاز تحریم‌های اولیه؛ شعار «نه شرقی نه غربی»
۱۹۸۰-۱۹۸۸	جنگ ایران-عراق	هشت سال جنگ فرسایشی؛ حمله شیمیایی؛ قطعنامه ۵۹۸؛ تثبیت ایدئولوژی «مقاومت»
۱۹۸۲-حال	تأسیس حزب الله لبنان	مهم‌ترین پروکسی منطقه‌ای ج.ا.؛ مدل «محور مقاومت»
۱۹۸۹-۱۹۹۷	سازندگی نسبی - نرمش	تلاش برای بهبود روابط با اروپا و کشورهای حاشیه خلیج فارس؛ ترور مخالفان در خارج (میکونوس)
۱۹۹۷-۲۰۰۵	«گفت‌وگوی تمدن‌ها»	بهبود چشمگیر با اروپا و اعراب؛ شروع مذاکرات هسته‌ای؛ تعلیق غنی‌سازی

ادامه...

دوره	رویداد/محور	توصیف
۲۰۰۳-۲۰۱۱	سقوط صدام و بهار عربی	گسترش نفوذ در عراق، سوریه، لبنان، یمن؛ شکل‌گیری «هلال شیعی»
۲۰۰۵-۲۰۱۳	دولت احمدی‌نژاد	تشدید تنش هسته‌ای؛ تحریم‌های فصل ۷ شورای امنیت؛ انزوای دیپلماتیک
۲۰۱۳-۲۰۱۸	مذاکرات و برجام	توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ (JCPOA)؛ لغو بخشی از تحریم‌ها؛ بازگشایی نسبی اقتصادی
۲۰۱۸-۲۰۲۴	خروج آمریکا از برجام	فشار حداکثری؛ ترور سلیمانی (ژانویه ۲۰۲۰)؛ حمله مستقیم به اسرائیل (آوریل ۲۰۲۴)؛ گسترش همکاری با روسیه و چین

۳.۲ دریاچه ۱: واقع‌گرایی ساختاری

پرسش محوری

آیا جمهوری اسلامی توانسته بقای حاکمیت و موازنه قدرت خود را در یک محیط خصمانه حفظ کند؟

۱.۳.۲ شواهد موفقیت

۱. بقا در برابر تهدیدات وجودی: ج.ا. از جنگ هشت‌ساله، سه دهه تحریم، تلاش‌های تغییر رژیم، و فشار حداکثری جان سالم به‌در برده و هیچ‌گاه سقوط نکرده.
۲. بازدارندگی مؤثر: زرادخانه موشکی ($\approx 3,000+$ موشک بالستیک) و شبکه پروکسی‌ها هزینه حمله نظامی مستقیم را برای آمریکا و اسرائیل بالا برده.
۳. حفظ استقلال استراتژیک: بر خلاف بسیاری از کشورهای منطقه، میزبان هیچ پایگاه نظامی خارجی نیست و تصمیم‌گیری امنیتی مستقل دارد.
۴. عبور از بحران‌ها: بحران‌های ۲۰۱۸-۲۰۲۳ (فشار حداکثری، ترور سلیمانی، جنبش مهسا) بدون فروپاشی نظام مدیریت شد.

۲.۳.۲ شواهد شکست

۱. ناتوانی در بازدارندگی هسته‌ای کامل: برنامه هسته‌ای هنوز به سلاح تبدیل نشده و تحریم‌ها همچنان پابرجاست.
۲. نامتقارن بودن توازن: نسبت بودجه نظامی ایران (\approx)

$(\approx) + (8B)$
 $(\approx) : (114B)$

— یافته افزایش پکن و مسکو به سیاسی و اقتصادی وابستگی ۲۰۱۸ از پس چین: و روسیه به فزاینده وابستگی 3. غربی». نه شرقی «نه شعار نقض

کارنامه از این دریچه: **نیمه‌موفق**. بقا تضمین شده اما هزینه‌ها (تحریم، انزوا، عقب‌ماندگی) بسیار بالاست. واقع‌گرایان از آن به «بقای پرهزینه» (costly survival) تعبیر می‌کنند.

۴.۲ دریچه ۲: منافع ملی - رفاه‌محور

پرسش محوری

آیا سیاست خارجی به رفاه اقتصادی، جایگاه بین‌المللی و امنیت شهروندان ایران کمک کرده؟

۱.۴.۲ ترازنامه منفی

جدول ۳.۲: هزینه‌های سیاست خارجی برای رفاه ملی

حوزه	شاهد
تحریم‌ها	خسارت تجمعی \approx $500B$ $1T()$
گذرنامه	گذرنامه ایرانی رتبه ≈ 189 از 199 (Henley Passport Index 2024) — یکی از ضعیف‌ترین جهان
سرمایه‌گذاری خارجی	FDI ایران \approx $\approx 11.5B/yr$ $\approx 13B$ $8B$
ریسک کشوری	رتبه $\approx 7/7$ (OECD Country Risk) — بالاترین ریسک ممکن
پرواز	محدودیت مسیرهای هوایی؛ ایرلاین‌ها در لیست سیاه EU
بانکداری	قطع از SWIFT (۲۰۱۸)؛ ناتوانی در نقل و انتقال بانکی عادی
هزینه محور مقاومت	\approx $1520B/yr()$

۲.۴.۲ مقایسه جایگاه بین‌المللی

جدول ۴.۲: شاخص‌های جایگاه بین‌المللی - منابع ۲۰۲۳

شاخص	ایران	ترکیه	عربستان	مالزی
رتبه گذرنامه (Henley)	۱۸۹	۵۲	۶۶	۱۲
FDI (میلیارد \$)	۵/۱≈	۱۳≈	۸≈	۱۲≈
تعداد سفارت/کنسولگری فعال	۱۰۰≈	۲۵۰≈	۱۸۰≈	۱۴۰≈
عضویت مؤثر در نهادهای بین‌المللی	محدود	NATO/G20	G20	APEC/ASEAN

کارنامه از این دریچه: **عمدتاً منفی**. سیاست خارجی ج.ا. نه تنها به رفاه شهروندان کمک نکرده بلکه مهم‌ترین منبع تحریم، انزوا و کاهش قدرت خرید بوده است. بسیاری از تحلیل‌گران این وضعیت را «قربانی کردن رفاه ملی در پای ایدئولوژی» می‌نامند.

۵.۲ دریچه ۳: هنجاری - حقوق بشری

پرسش محوری

آیا ج.ا. در ترویج صلح، حقوق بشر و حقوق بین‌الملل نقش مثبتی داشته؟

۱.۵.۲ شواهد منفی

جدول ۵.۲: کارنامه هنجاری – منابع بین‌المللی

حوزه	شاهد
قطعنامه‌های حقوق بشری	بیش از ۶۰ قطعنامه محکومیت در مجمع عمومی سازمان ملل (از ۱۹۸۵ تا کنون)
سرکوب داخلی	۱۳۶۷ (اعدام‌های دسته‌جمعی)؛ ۱۳۷۸ (کوی دانشگاه)؛ ۱۳۸۸ (جنبش سبز)؛ ۹۸ (آبان)؛ ۱۴۰۱ (مهسا)
تروریسم دولتی	ترور مخالفان در خارج (میکونوس ۱۹۹۲؛ ترورهای اروپایی)؛ حملات بوئنوس آیرس ۱۹۹۴
حمایت از بشار اسد	کمک نظامی به سرکوب شورش سوریه؛ ~۵۰۰,۰۰۰ کشته؛ میلیون‌ها آواره
گروهک‌های مسلح	حزب‌الله، حماس، حوثی‌ها، شبه‌نظامیان عراقی – در فهرست تروریستی بسیاری از کشورها
جایگاه در UPR	توصیه‌های حقوق بشری UPR عمدتاً رد یا نادیده گرفته شده

۲.۵.۲ استدلال‌های دفاعی

- ایران از حق فلسطینیان در برابر اشغال حمایت کرده؛
- در جنگ با داعش نقش مؤثری داشته (۲۰۱۴–۲۰۱۷)؛
- خود قربانی تسلیحات شیمیایی صدام بوده (بدون واکنش جامعه بین‌الملل).

کارنامه از این دریچه: **عمدتاً منفی**. از نگاه هنجارهای بین‌المللی حقوق بشر و صلح، ج.ا. یکی از پُرنقض‌ترین حکومت‌ها محسوب می‌شود. اما خود ج.ا. با چارچوب «ضداستکباری» این ارزیابی‌ها را نمی‌پذیرد.

۶.۲ دریچه ۴: ژئوپلیتیک و نفوذ منطقه‌ای

پرسش محوری

آیا ج.ا. حوزه نفوذ منطقه‌ای خود را گسترش داده و به یک بازیگر تعیین‌کننده تبدیل شده؟

۱.۶.۲ نقشه نفوذ — «محور مقاومت»

جدول ۶.۲: شبکه نفوذ منطقه‌ای ج.ا. (اوج: ~۲۰۲۰)

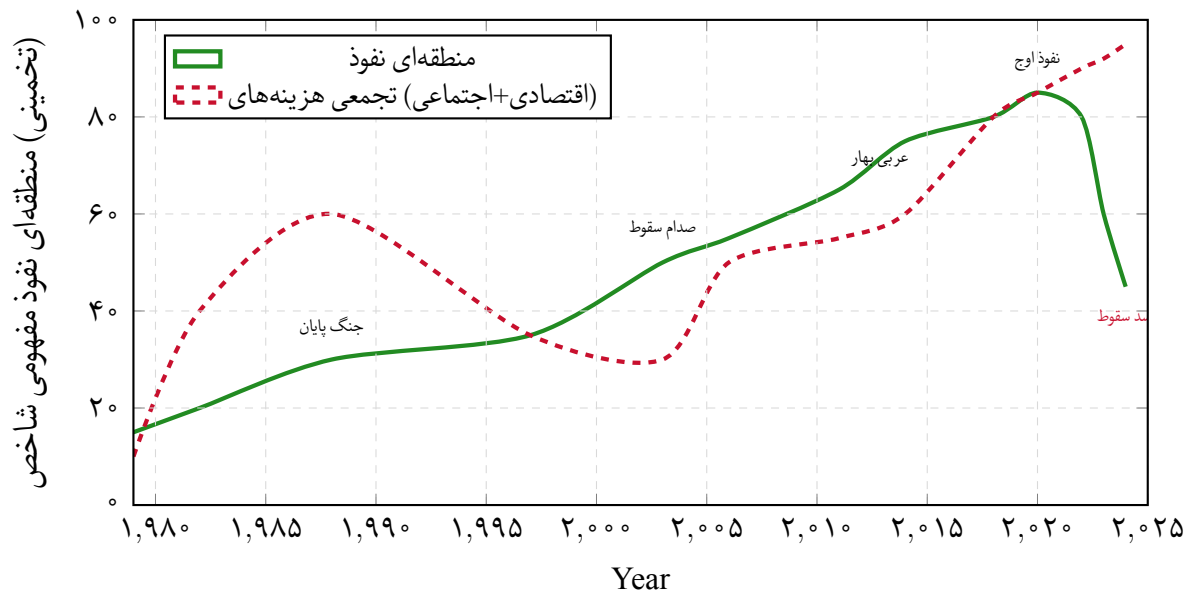
وضعیت ۲۰۲۴	کشور/بازیگر	نوع نفوذ
تضعیف شدید پس از جنگ ۲۰۲۴ با اسرائیل	لبنان (حزب‌الله)	نظامی-سیاسی-مالی
نفوذ قابل توجه اما در حال چالش	عراق (حشد الشعبی)	نظامی-سیاسی
سقوط اسد (دسامبر ۲۰۲۴)؛ از دست رفتن پایگاه اصلی	سوریه (دولت اسد)	نظامی-اقتصادی
فعال؛ محاصره دریای سرخ	یمن (حوثی‌ها)	نظامی-لجستیکی
تضعیف شدید حماس پس از جنگ غزه ۲۰۲۳-۲۴	فلسطین (حماس/جهاد)	مالی-نظامی
کاهش نفوذ پس از حاکمیت طالبان	افغانستان	فرهنگی-سیاسی محدود

۲.۶.۲ تحلیل SWOT ژئوپلیتیک

جدول ۷.۲: SWOT ژئوپلیتیک ج.ا. (۲۰۲۴)

نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)
<ul style="list-style-type: none"> بازدارندگی موشکی بالا تجربه جنگ نامتقارن شبکه پروکسی گسترده (هرچند آسیب‌دیده) عمق استراتژیک (~۶/۱ م^۲ km) منابع هیدروکربنی 	<p>[nosep,leftmargin=*]</p> <ul style="list-style-type: none"> نیروی هوایی و دریایی ضعیف فقدان متحد قابل اتکا اقتصاد تحریم شده پایگاه اجتماعی داخلی ایدئولوژی «مقاومت» رو به کاهش فرسودگی نیروهای نیابتی
فرصت‌ها (O)	تهدیدها (T)
<ul style="list-style-type: none"> چرخش نظم جهانی به چندقطبی همگرایی با روسیه-چین عضویت در بریکس و شانگهای ناکامی پروژه‌های آمریکا در منطقه پتانسیل دیپلماسی انرژی 	<ul style="list-style-type: none"> سقوط اسد و از دست رفتن عمق سوری تضعیف حزب‌الله و حماس توافقات ابراهیم و عادی‌سازی عربی-اسرائیلی تهدید حمله نظامی اسرائیل/آمریکا بحران مشروعیت داخلی

۳.۶.۲ روند زمانی نفوذ منطقه‌ای – نمودار مفهومی

شکل ۲.۲: روند مفهومی نفوذ منطقه‌ای ج.ا. در مقابل هزینه‌های تجمعی (۱۹۷۹-۲۰۲۴). پس از اوج ۲۰۲۰، نفوذ با شیب تند کاهش یافته در حالی که هزینه‌ها همچنان صعودی است.

نقطه عطف ۲۰۲۳-۲۰۲۴

سال‌های ۲۰۲۳-۲۰۲۴ نقطه عطفی تاریخی در ژئوپلیتیک ج.ا. بود:

- **جنگ غزه** و تضعیف شدید حماس
- **جنگ لبنان** و ضربات سنگین به حزب‌الله؛ ترور رهبران ارشد
- **سقوط بشار اسد** (دسامبر ۲۰۲۴) — از دست رفتن مهم‌ترین پایگاه دولتی در «محور مقاومت»
- **حمله مستقیم اسرائیل** به خاک ایران (اکتبر ۲۰۲۴)

این تحولات مجموعاً به معنای **فروپاشی بخش بزرگی از معماری منطقه‌ای** ج.ا. طی چهار دهه است.

کارنامه از این دریچه: **موفقیت بلندمدت** (ت) **شکست حاد اخیر**. ج.ا. طی ۲۰۰۳-۲۰۲۰ حوزه نفوذ چشمگیری ساخت («هلال شیعی»)، اما در ۲۰۲۳-۲۴ بخش بزرگی از این سرمایه ژئوپلیتیکی را از دست داد. پرسش کلیدی: آیا این «عقب‌نشینی تاکتیکی» است یا «فروپاشی ساختاری»؟

۷.۲ درجه ۵: اقتصاد سیاسی بین الملل

پرسش محوری

آیا ج.ا. توانسته در زنجیره‌های ارزش جهانی، تجارت بین‌الملل و دیپلماسی اقتصادی جایگاه مناسبی کسب کند؟

۱.۷.۲ شاخص‌های ادغام در اقتصاد جهانی

جدول ۸.۲: ادغام اقتصاد ایران در اقتصاد جهانی — مقایسه‌ای (WDI; IMF; UNCTAD; WTO)

شاخص (۲۰۲۳)	ایران	ترکیه	عربستان	مالزی
صادرات کالا (میلیارد \$)	۸۰≈	۲۵۵≈	۳۵۵≈	۳۱۰≈
صادرات غیرنفتی (میلیارد \$)	۵۰≈	۲۲۰≈	۷۰≈	۲۵۰≈
FDI ورودی (میلیارد \$)	۵/۱≈	۱۳≈	۸≈	۱۲≈
سهم از تجارت جهانی (%)	۳/۰≈	۱/۱≈	۴/۱≈	۳/۱≈
عضویت WTO	ناظر (از ۲۰۰۵)	عضو (۱۹۹۵)	عضو (۲۰۰۵)	عضو (۱۹۹۵)
ذخایر ارزی (میلیارد \$)	۴۰-۲۰≈	۱۰۰≈	۴۵۰≈	۱۱۵≈
رتبه سهولت کسب‌وکار	۱۲۷	۳۳	۶۲	۱۲

۲.۷.۲ تحلیل ساختار تجاری

جدول ۹.۲: ساختار تجاری ایران — تحول و وابستگی

شاخص	۲۰۱۰≈	۲۰۲۳≈
سهم نفت و گاز در صادرات	۸۰%≈	۴۵%≈
بزرگ‌ترین شریک تجاری	چین + اروپا	چین (≈۳۰%+)
تعداد شرکای تجاری مؤثر	≈۶۰ کشور	≈۴۰ کشور (تحریم)
تنوع صادرات غیرنفتی	محدود	رو به بهبود (پتروشیمی، فولاد، سیمان)
دسترسی به SWIFT	بله	قطع (۲۰۱۸)

۳.۷.۲ موفقیت‌ها و شکست‌های اقتصاد خارجی

موفقیت‌های نسبی

۱. رشد صادرات غیرنفتی: از $\approx 1B$ (\$1978) به $\approx 50B$ پتانسیل. از کمتر بسیار هنوز هرچند — رشد برابر $\approx 50B$
۲. تحریم‌ها. نسبی زدن دور پتانسیل غیر غربی؛ بلوک بزرگترین به ورود (۲۰۲۴): بریکس در عضویت
۳. شرقی. و مرکزی آسیای اقتصادی-امنیتی فضای به دسترسی (۲۰۲۳): شانگهای در عضویت
۴. ایران. نفت اصلی خریدار چین (۲۰۲۱)؛ \approx (ساله ۲۵ همکاری سند چین: با بلندمدت قراردادهای
۵. هرچند — کرد جلوگیری اقتصادی فروپاشی از تحریم‌ها شدیدترین وجود با ایران نسبی: مقاومتی اقتصاد رفاهی. سنگین هزینه‌های با
۶. آسیای و آفریقا ونزوئلا، سوریه، عراق، زیرساختی پروژه‌های در حضور فنی-مهندسی: خدمات صادرات مرکزی \approx $58B$.

شکست‌های ساختاری

۱. ناتوانی در جذب FDI: $\approx 1.5B$ — حدود $\frac{1}{8}$ رقبای. $12B$ -\$
۲. حذف از سیستم مالی جهانی: قطع SWIFT، لیست سیاه FATF؛ هزینه مبادلات مالی ≈ 15 — ۳۰٪ بالاتر از حالت عادی.
۳. عدم عضویت در WTO: پس از ≈ 19 سال هنوز «ناظر» است — طولانی‌ترین دوره انتظار در تاریخ WTO.
۴. از دست دادن بازارهای اروپایی: مبادلات تجاری با اروپا از $\approx 28B$ (\$4B) (۲۰۲۳) \approx 85% کاهش — کرد سقوط
۵. آسیب‌پذیری — است چین به وابسته ایران خارجی تجارت $\approx 30\%$ از بیش چین: به تک‌محوری وابستگی ساختاری.
۶. گسترده. رانتی فساد آزاد؛ و رسمی نرخ برابری ۳-۵ \approx اختلاف چندنرخ: و غیرشفاف ارز بازار
۷. گردشگر میلیون ۴-۵ \approx تنها جهان) ≈ 10 (رتبه یونسکو جهانی اثر ۲۵ \approx با ایران ناکام: گردشگری صنعت میلیون. ≈ 50 \approx ترکیه مقابل در دارد؛

جدول ۱۰.۲: مقایسه گردشگری بین‌المللی — UNWTO 2023

کشور	گردشگر ورودی (میلیون)	درآمد (میلیارد \$)
ترکیه	۵۰≈	۵۴≈
عربستان	۲۷≈	۳۶≈
مالزی	۲۶≈	۲۰≈
ایران	۵-۴≈	۴-۳≈

کارنامه از این دریچه: **عمدتاً منفی — با عناصر محدود مثبت**. ایران با وجود ذخایر عظیم انرژی (رتبه ۱ گاز و رتبه ۴ نفت جهان)، موقعیت ترانزیتی استثنایی و سرمایه انسانی تحصیل کرده، به شدت در ادغام با اقتصاد جهانی ناکام بوده. علت اصلی: ترکیب تحریم‌های خارجی + ناکارآمدی ساختاری داخلی + اولویت دادن ایدئولوژی بر منافع اقتصادی.

۸.۲ تحلیل تطبیقی: تأثیر روی قدرت ملی

۱.۸.۲ شاخص‌های ترکیبی قدرت ملی

جدول ۱۱.۲: شاخص‌های ترکیبی قدرت ملی — مقایسه‌ای ۲۰۲۳

مؤلفه قدرت ملی	ایران	ترکیه	عربستان	کره جنوبی
قدرت نظامی (GFP رتبه)	۱۴≈	۸≈	۲۲≈	۵≈
قدرت اقتصادی (GDP PPP)	\$1.65T≈	≈		
	\$2.2T≈	≈		
	۳/۶T			
	۲/۹T			
قدرت علمی (رتبه SJR)	۱۵≈	۱۳≈	۳۵≈	۱۲≈
قدرت نرم (Soft Power 30)	خارج از ۳۰	۲۹≈	خارج	۱۹≈
دیپلماتیک (شبکه سفارت)	۱۰۰≈	۲۵۰≈	۱۸۰≈	۱۹۰≈
فناوری پیشرفته	هسته‌ای/موشکی	UAV/Defence	AI/Neom	Samsung/SK
جایگاه در نهادهای جهانی	محدود	NATO/G20	G20/OPEC+	OECD/G20
HDI	۷۸/۱۰۰	۸۱/۱۰۰	۸۷/۱۰۰	۹۳/۱۰۰